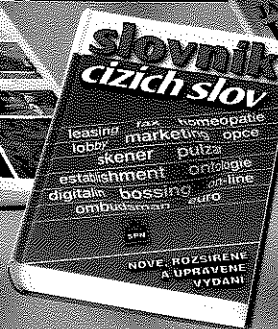
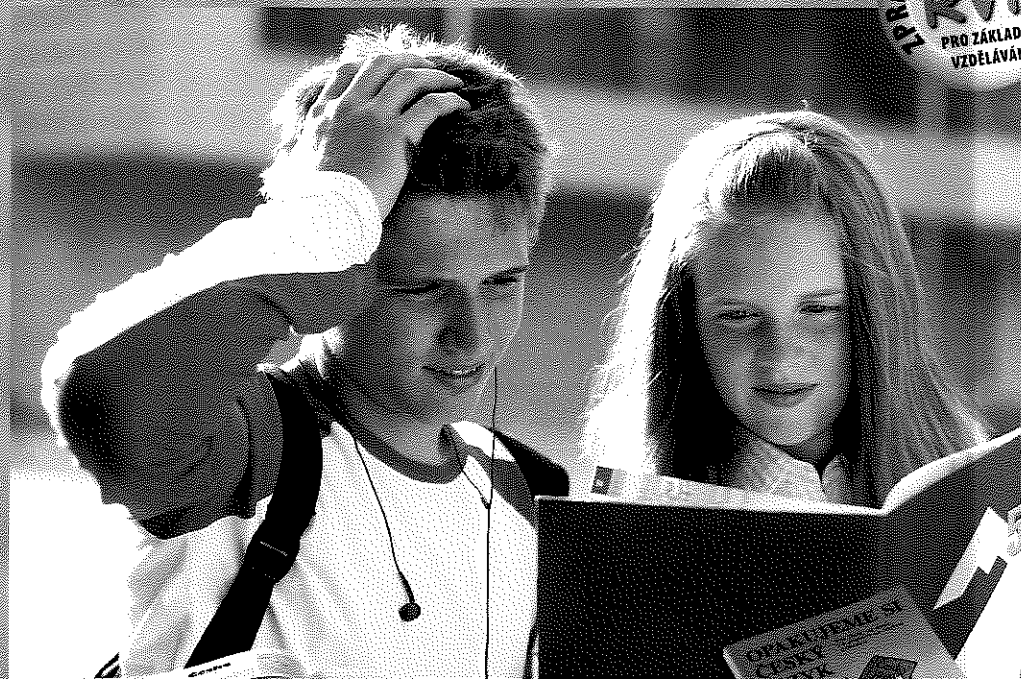

ČESKÝ JAZYK 9

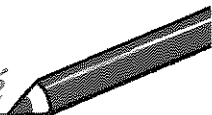
pro základní školy

PRACOVANO V SOULADU S
RVP
PRO ZÁKLADNÍ
VZDĚLÁVÁNÍ

SLOH A KOMUNIKACE

Slohotvorní činitelé

Když se dorozumíváme (komunikujeme) s jinými lidmi, nevyjadřujeme se stále stejně. Rozhovor mezi přáteli vypadá jinak než projev televizního moderátora a od nich se zase výrazně odlišuje třeba návod k použití telefonu, zpráva o výzkumu v oblasti lékařství nebo zákoník práce. Je tomu tak proto, že o jejich podobě rozhodují rozdílné zvyklosti, požadavky, vlivy a okolnosti – souhrnně je nazýváme **slohotvorní činitelé**.

Každý text je výsledkem působení rozsáhlého souboru slohotvorných činitelů. Těmto činitelům odpovídá volba určitých jazykových prostředků a způsob, jak se vybrané prostředky řadí k sobě. Celkový způsob výběru a uspořádání jazykových prostředků označujeme jako **sloh** nebo častěji jako **styl**.

Pokud jazykové prostředky použijeme jinak, než je obvyklé, vzniká text, který je nápadný, ale často také působí jako nevhodný pro danou situaci nebo neobratně formulovaný. Nemusí se nám tak podařit dosáhnout cíle, který v komunikaci sledujeme.

Mezi nejdůležitější slohotvorné činitele patří:

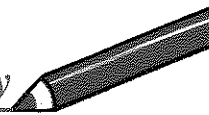
1. **Forma projevu:** Texty jsou buď mluvené, nebo psané. Mluvené texty jsou často nepřipravené, psané texty jsou většinou připravené.

2. **Situace,** v níž se uskutečňuje komunikace: Situace může být oficiální (komunikace se jeví jako závažná a mezi jejími účastníky je zřetelný odstup), nebo naopak neoficiální. Oficiální situace je většinou zároveň veřejná (komunikace se účastní lidé, kteří se blíže neznají). Naproti tomu komunikace mezi členy rodiny, přáteli a známými je soukromá a neoficiální. V oficiálních situacích se obvykle vyjadřujeme formálně, v neoficiálních situacích převládá neformální vyjadřování.

3. **Funkce projevu:** Texty se od sebe výrazně liší podle toho, čeho chtějí mluvíci a pisatelé dosáhnout, jaký je jejich komunikační cíl.

Vedle toho podobu textu ovlivňují také rysy osobnosti jeho autora, jako je míra vyjadřovacích schopností a komunikačních zkušeností, věk, vzdělání, zájmy, duševní vlastnosti apod.

Mluvené a psané texty

V obchodě

Prodavač: Prosím?

Zákazník: Prosím vás, černou náplň. Já jsem tady včera vystál frontu a ten pán u toho vedlejšího pultu mi dal modrou.

Prodavač: Máte ji tady jako, abychom vám ji vyměnili?

Zákazník: Nemám. Já si jí nechám ale. Jenom abych teda nechodil zase zbytečně.

Prodavač: Tak pět korun u kasy, jo?

Zákazník: A je černá, jo?

Prodavač: Ano, je černá.

(Podle Olgy Müllerové, Jany Hoffmannové a Evy Schneiderové)

1. a) Které prostředky v uvedeném rozhovoru jsou typické pro nepřipravené mluvené vyjadřování? Povšimněte si hlavně užívání zájmen, spojek a částic a nepravidelností ve slovosledu.
- b) Co vyjadřují výrazy jako *a* *teda*? Proč se jim říká „výplňková slova“?
- c) Pro rozhovor je důležité navazování a udržování kontaktu mezi jeho účastníky. Vyhledejte v otištěném rozhovoru prostředky, kterými se kontakt vyjadřuje. Jak by rozhovor působil, kdyby mluvčí žádné kontaktní prostředky nepoužívali?
- d) Převedte obsah rozhovoru do krátkého psaného textu, ve kterém shrnete, co říkal prodavač a co říkal zákazník. Zkuste přitom použít jediné souvětí. Popište pak, jak se jazykové vyjádření v nepřipraveném mluveném rozhovoru a v připraveném psaném textu liší.
- e) Vytvářejte ve dvojicích podobné krátké nepřipravené rozhovory, které se budou odehrávat v obchodě, u pokladny na nádraží, u pokladny v divadle nebo v kině, u poštovní přepážky apod.

Psané texty často mají značně komplikovanou větnou stavbu, objevují se tu rozsáhlá souvětí s řadou vedlejších vět, slovesná přídavná jména (*týkající se, patřící, získaný* apod.) či dlouhé sledy podstatných a přídavných jmen.

V nepřipravených **mluvených textech** bývá naproti tomu větná stavba méně složitá a méně propracovaná. Převládají v nich jednoduché věty a souřadná souvětí (nejběžnější je spojka *a*). Více než v psaných textech se v nich užívají zájmena ukazovací (*ten*) a osobní (*já, ty*) a také částice (*tak, no, jo*). Časté jsou nespisovné jazykové prostředky.

Protože mluvčí nemají čas své vyjádření promýšlet, vyskytují se v mluvených textech různé **nepravidelnosti a odchylky** od zvyklostí psaných textů (nedokončené věty, vypuštěné větné členy, ne zcela uspořádaný slovosled apod.). Dochází také k opravám a úpravám toho, co bylo předtím řečeno. Když se ale odchylky a opravy hromadí, jeví se vyjádření jako nepřehledné a neobratné a může být i obtížně srozumitelné. Zejména bychom se měli snažit o to, abychom se v řeči vyhýbali tzv. **výplňkovým slovům** (*jako, teda, prostě* apod.). Tato slova nenesou žádný význam, ale jen dokládají potíže a rozpaky při vytváření textu.

Archa jako záchrana

A. Tak asistenta může dělat úplně každý, kdo se rozhodne, že by chtěl žít s těma postiženejma lidma, k tomu není potřeba žádný vzdělání, zkušenosti, nic. Samozřejmě že se všechny komunity chráněj. Občas se může stát a taky se stává, že se přihlásí člověk, kterej má sám nějaký psychický problémy a přihlásí se tam jako asistent, a proto má každá komunita buď dva, nebo tři měsíce zkušební doby a potom se rozhodne, jestli tam můžeš zůstat jako asistent, nebo ne, a jako prakticky činnost asistentů... jejich hlavní úloha je bejt s lidma, ono to zní dost jednoduše nebo tak obecně, bejt s lidma, ale je to prakticky to, že s těma lidma žiješ.

Kdybych měla říct, co tam asistenti dělaj, tak úloha asistenta je pomoc každému podle jeho schopností nebo podle jeho potřeb, takže jsou lidi, kteří jsou schopní se o sebe relativně postarat, a stačí, abys jim například ostříhal nehty nebo abys pro ně vařil, a jsou zase jiní, kteří jsou hodně postižení, ti potřebujou pomoc se vším, včetně oblečení.

B. Od šedesátých let minulého století vznikají ve světě komunity, v nichž žijí zdraví lidé společně s mentálně postiženými. Nazývají se Archa. Jako místo záchrany. Česká vysokoškolská studentka Jana Nováková v jedné takové komunitě v severním Skotsku prožila celý rok.

Pracovala jste tam jako asistentka. To může dělat kdokoli?

V podstatě ano – každý, kdo se rozhodne žít společně s postiženými. Nemusí mít žádné speciální vzdělání ani zkušenosti. Každá komunita se ale chrání třemi měsíci zkušební doby. Hlavním úkolem asistenta je s postiženými prostě být. Jeho pomoc závisí na jejich potřebách a schopnostech. Někteří se o sebe dokáží relativně postarat a stačí, aby jim např. ostříhali nehty, jiní vyžadují veškerou péči, včetně oblékání.

(Podle Lidových novin)

2. a) *Pozorně si přečtěte záznam mluveného projevu a text, který byl na jeho základě otištěn v novinách. Vyhledejte v nich slova cizího původu. Pokud některým nerozumíte, najděte si jejich význam ve slovníku.*

- b) Vyhledejte v mluveném projevu nespisovné tvary. Zkuste uvést možné příčiny toho, že mluvčí nespisovné tvary často užívala. Nahraďte nespisovné tvary prostředky spisovnými. Jak působí projev po těchto úpravách?
- c) Porovnejte jazykové rysy mluveného projevu a jeho úpravy do psané formy. Zkuste najít co nejvíce rozdílů a vypište ty prostředky, které se jeví jako typické pro mluvené vyjadřování.
- d) Jak se liší užití druhé osoby slovesa v mluveném projevu a v uveřejněném psaném textu? Proč je mezi oběma zněními rozdíl?
- e) Které informace z mluveného projevu psaný text kvůli úspoře místa upravuje nebo vynechává?
- f) Nahrajte si ve třídě krátké nepřipravené mluvené projevy na zvolené téma (např. film, který mohu doporučit). Zaznamenané projevy pak zapíše a upravte tak, aby získaly rysy připraveného psaného textu.

Pojišťování

Takže my jsme Pojišťovna Český spořitelny, já dělám životní pojištění pro Pojišťovnu České spořitelny a pro Kooperativu děláme pojištění majetku. S tím teda, že jsme měli pojištěnej ten dům, a pokud souhlasíte, protože stejně budu přepisovat tu smlouvu, za těch podmínek daných, jak to bylo, no, takže bysme to tak přepsali. Akorát, takhle: Od ledna máme zase zdražení, jsme měli. Takže prosím vás, my jsme měli na té smlouvě sjednáno základní pojistný nebezpečí, bez kterého nelze pojistit ten dům. Když vám praskne trubka v topení nebo stoupačka nebo něco takovýho, tak na to se to vztahuje, jo? Zničí vám to parkety, zničí vám to stěny, jo? Tak, a spoluúčast je tisíc korun, to je základní spoluúčast, s tím teda, že do výše spoluúčasti se spoluúčastníte tisícikorunou na tý pojistný události. Deset tisíc máte škodu, devět tisíc dostanete vyplaceno.

- 3. a) Najděte v textu jazykové prostředky, které jsou typické pro nepřipravené mluvené projevy a které slouží k navození kontaktu s posluchačem.
- b) Najděte v textu případy, kdy mluvčí dodatečně opravuje a doplňuje své vyjádření.
- c) Vyznačte nespisovné jazykové prostředky a nahraďte je prostředky spisovnými. Kterou podobu textu pokládáte vzhledem k tématu a situaci (zástupce pojišťovny hovoří s klientem) za vhodnější?
- d) Jak celkově hodnotíte jazykovou úroveň projevu? Nacházíte v něm zřetelné vyjadřovací nedostatky?
- e) Mluvčí často užívá první osobu množného čísla (my jsme Pojišťovna Český spořitelny atd.). Zamyslete se nad tím, čeho se tak snaží dosáhnout.
- f) Upravte část uvedeného projevu tak, aby mohla být využita jako psaný text (např. na letáku, který vysvětluje, co je základní pojistné nebezpečí a co je spoluúčast).

Rozhovor na internetu

Ahoj Báro...

Ahojky.

Promiň, že se ti neozývám...

to je jasný, máš školu :-)

Půjdeš se mnou večer cvičit?

cvičit nevím, jsem trochu líná. Já jsem byla v pondělí i včera, tak bych dnes pohyb oželela. Ale ráda bych tě viděla...

jasně...

mohla bych tě na tom cvičení vyzvednout abys byla dřív doma

je, to by bylo úplně báječný... fakt...

ve 20:30?

a to bys pro mě udělala?

jo :-)

ty jsi zlatíčko... potřebuju jít brzo do hajan, pře ráno v 6 vstávám... děkuju, fakt...

wow, v 6? :-(

no jo v 6...

4. a) Najděte v textu nespisovné tvary a výrazy, výrazy citově zabarvené a odchylky od ustáleného pravopisu. Zamyslete se nad tím, proč se v projevech na internetu tyto rysy často objevují.
- b) K čemu slouží tzv. emotikony („smajlíci“)? Jaké další emotikony znáte?
- c) Ve kterých částech rozhovoru se uvádějí informace a ve kterých jde především o vzájemný kontakt? Jakými způsoby je kontakt vyjadřován?
- d) Porovnejte otištěnou ukázkou s dalšími příklady komunikace na internetu (blogy, webový chat, internetové diskuse apod.). Zkuste pak popsat jazykové rysy, které jsou pro ně charakteristické.

Zmizení pana Hirsche

Tak jednou k polednímu šel jeden příručí nahoru do kontoru za panem Hirschem, jestli mají poslat kůži na úvěr nějakému Weilovi do Brna; ale pan Hirsch v kontoru nebyl. Ono to sic bylo divné, že jo, ale ten příručí si řekl, on pan Hirsch šel třeba na skok vedle k paní Hirschové. Ale za chvíli vám přišla shora služka, že pan Hirsch má jít k obědu. Jak to, k obědu, řekl ten příručí, vždyť pan Hirsch přece je v bytě. Ale kdepak by byl v bytě, povídá služka, přece paní Hirschová sedí celý den hned vedle kontoru a neviděla ho od rána. – A my, řekl ten příručí, jsme ho taky neviděli, že, pane Václav? – víte, to byl sluha. V deset hodin jsem mu donesl poštu, povídal ten příručí, a pan Hirsch měl ještě na mě hubu, že jsme měli urgovat toho Lembergra skrz ty telecí usně; od té doby nevystřčil z kontoru nos. – Ježíšmarjá, řekla ta služka, vždyť on v kontoru není; nešel on snad někam do města? – Tady skrz krám nešel, řekl

ten příručí, to bychom ho museli vidět, že jo, Václave; to on snad šel skrz byt. – To není možné, povídá služka, to by ho paní Hirschová viděla! – Tak počkejte, řekl ten příručí; když jsem ho viděl, tak měl župan a na nohou trepky; jděte se podívat, jestli si vzal boty, kaloše a zimník, – víte, ono to bylo v listopadu a moc pršelo. Jestli se oblékl, povídá ten příručí, tak šel někam do města; jestli ne, tak musí být někde doma, že jo.

(Podle Karla Čapka)

Hirsch čti [hirš]
Weil čti [vajl]
příručí pomocník
kontor kancelář
urgovat upomínat
useň kůže upravená pro další zpracování
kaloše, spisovně galoše gumové přezůvky

5. a) *Povídka Karla Čapka (1929) je napsána tak, aby na čtenáře působila jako záznam bezprostředního, nepřipraveného mluveného vypravování. Odlište v úryvku řeč vypravěče a promluvy jednotlivých postav. Jsou mezi nimi po jazykové stránce nějaké rozdíly?*
- b) *Najděte v textu zájmena, spojky a částice. V kterých případech jejich užití odpovídá zvyklostem mluveného vyjadřování?*
- c) *Která slova se v otištěném úryvku opakují? Souvisí opakování slov s napodobováním mluveného projevu?*
- d) *Připravte si soupis jazykových prostředků, které ve vás vyvolávají dojem mluveného vyprávění. Seznamy, které jste vytvořili, si ve třídě porovnejte.*
- e) *Přepište úryvek z Čapkovy povídky tak, aby v něm rysy mluvenosti nebyly obsaženy. Zamyslete se nad tím, proč je původní znění působivější.*
6. *Z následujících vět odstraňte výplňková slova a upravte je tak, aby sdělení bylo zřetelné a jasné.*

Pak už jsem teda jako měla kolo, mně koupili, jako rodiče.

To se nemusí mejt, to se čistí tak jako samo.

Když prostě nevíš, co to jako znamená, tak si to prostě najdeš na tom internetu, no.

Tak se vlastně třeba jako stane, že vono se dá přednost tomu, co se teda zdá jako levnější.

Tenkrát to jako šlo, tenkrát to šlo na rozdíl od teď, tahleta škola, tak tam chodili ti, co nevěděli, co by chtěli dělat.

Když teda na tý klávesnici stisknete ty dvě klávesy, tak se vám prostě na tom monitoru napíše ten zavináč.

Čeština po bitvě na Bílé hoře

Slibný vývoj spisovné češtiny byl podlomen v důsledku událostí, jež následovaly po bitvě na Bílé hoře. Toto období bývá obvykle charakterizováno jako doba úpadku českého spisovného jazyka, avšak jde o zjednodušující pohled, který nevystihuje podstatu tehdejšího vývoje. V ostatních oblastech kulturního života totiž nelze mluvit o úpadku. Když se země zotavila z následků třicetileté války, došlo k rozkvětu výtvarného umění a architektury a také česká barokní hudba má vysokou úroveň. Souhra nepříznivých okolností však způsobila, že český národní jazyk měl jen omezené možnosti uplatnění.

Nejzávažnějším činitelem, který ovlivnil vývoj spisovného jazyka, byla ztráta vzdělaných čtenářů, neboť po Bílé hoře ztratila země podstatnou část národní šlechty a měšťanstva a přicházející cizí šlechtické rody neměly o domácí kulturu zájem. Náročná literární tvorba proto postupně ustávala. Čeština byla vytlačena také z vědy a vědecká díla byla znovu psána latinsky. Jako administrativní jazyk se čeština díky své dřívější vysoké úrovni udržela delší dobu, ale neobohacovala se, ustrnula a postupně byla nahrazována němčinou.

V této situaci se dostává do popředí lidová a pololidová slovesná tvorba jako hlavní prostředek kulturního vyžití venkovského obyvatelstva, jež bylo nejdůležitějším nositelem českého národního povědomí. Vznikaly především lidové písně a dále takzvané kramářské písně a knížky lidového čtení.

(Podle Dušana Šlosara)

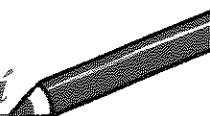
Poutní kostel
sv. Jana Nepomuckého
na Zelené hoře

Kostel ve Křtinách

7. a) *Které charakteristické rysy psaného textu nacházíme v uvedeném výkladu o češtině? Povšimněte si zvláště větné stavby, užití slovesného rodu, vytváření řad podstatných a přídavných jmen.*
- b) *Upravte text tak, aby byl lépe vnímatelný v mluvené podobě (zjednodušte větnou stavbu, omezte použití trpného rodu).*
- c) *Doplňte do upraveného textu prostředky, kterými může mluvčí navázat kontakt s posluchači (oslovení, otázky, slovesné tvary ve druhé osobě apod.).*
- d) *Vyberte si psaný výklad o tématu, které vás zajímá, upravte jej do podoby, která odpovídá mluvenému vyjadřování, a seznamte s ním spolužáky.*

Oficiálnost projevu a formální vyjadřování

Deset pravidel chování na sjezdovce

1. **OHLEDUPLNOST K JINÝM:** Každý lyžař se musí chovat tak, aby neohrozil jinou osobu a nezpůsobil škodu.
2. **PŘIMĚŘENÁ RYCHLOST:** Každý lyžař musí dodržovat přiměřenou rychlost a jet v souladu se svými schopnostmi, s přírodními podmínkami a s počasím.
3. **VOLBA SMĚRU:** Lyžař na svahu, má-li možnost vybrat si směr jízdy, musí jet tak, aby se vyhnul nebezpečí srážky s lyžařem pohybujícím se na svahu pod ním.
4. **PŘEDJÍZDĚNÍ:** Předjíždět se může zleva i zprava, ale vždy s takovým odstupem, aby bylo možno zareagovat na pohyb předjížděného lyžaře.
5. **PŘEJÍZDĚNÍ SVAHU A KŘÍŽENÍ CESTY:** Lyžař vjíždějící na sjezdovku anebo ji přejíždějící musí dávat pozor a sledovat vše nad sebou a pod sebou, aby tak mohl učinit bez nebezpečí jak pro svou osobu, tak pro jiné. Stejně je třeba se chovat při každém zastavení.
6. **ZASTAVENÍ:** Lyžař nesmí zastavovat, není-li to nevyhnutelně nutné, uprostřed sjezdovky, na přejezdech a na místech bránících v dobré viditelnosti. V případě pádu se musí lyžař na sjezdovce co nejrychleji zvednout. Zastavit může poté na okraji sjezdovky.
7. **STOUPÁNÍ:** Lyžař stoupající po trati musí postupovat pouze po kraji sjezdovky a v místě se zhoršenou viditelností musí k tomuto kraji ještě více ustoupit. Totéž platí v případě, schází-li lyžař po sjezdovce pěšky.
8. **RESPEKTOVÁNÍ SIGNALIZACE:** Všichni lyžaři musí na sjezdovkách respektovat jejich označení.

9. V PŘÍPADĚ NEHODY: Každý je povinen v případě nehody poskytnout pomoc.

10. POVINNOST PROKÁZÁNÍ SE: Každý účastník či svědek nehody je povinen poskytnout údaje o své osobě.

Schváleno Mezinárodní lyžařskou federací (FIS)

1. a) *Charakterizujte slovní zásobu a větnou stavbu uvedeného textu. Které použité prostředky poukazují na to, že jde o důležitý, oficiální projev?*
- b) *Vyhledejte v textu prostředky, které nás vyzývají k tomu, abychom se pravidly řídili.*
- c) *Přeformulujte text do podoby ústně pronášených rad, v nichž se nebudou uplatňovat rysy formálního vyjadřování. (Obsah pravidel je přitom třeba zachovat.)*
- d) *Jsou podle vašeho názoru takováto pravidla chování při sportovních aktivitách potřebná? Jak dosáhnout toho, aby se lidé při sportování chovali rozumně a ohleduplně? Diskutujte o tomto tématu ve třídě.*

Poučení o vyzvednutí zásilky

Jestliže si adresát zásilku nevyzvedne ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, písemnost se považuje za doručenou posledním dnem této lhůty.

Prokáže-li adresát, že pro dočasnou nepřítomnost nebo z jiného vážného důvodu nemohl bez svého zavinění písemnost ve stanovené lhůtě vyzvednout, může požádat odesílající správní orgán o určení neplatnosti doručení nebo okamžiku, kdy byla písemnost doručena. Požádat o určení neplatnosti doručení nebo okamžiku, kdy byla písemnost doručena, je možné do 15 dnů ode dne, kdy pominula překážka, která bránila zásilku vyzvednout, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy měla být zásilka nejpozději vyzvednuta.

2. a) *Najděte v textu jazykové prostředky, které pokládáte za příznačné pro projevy oficiálního rázu. Které z těchto prostředků způsobují celkovou složitost vyjadřování?*
- b) *Vyhledejte v textu řady podstatných a přídavných jmen a nahradte jména odvozená od sloves určitými slovesnými tvary. Porovnejte pak obě znění.*
- c) *Vyhledejte v textu vedlejší věty podmínkové. Co se těmito větami vyjadřuje?*
- d) *Vyhledejte v textu tvary trpného rodu sloves a zkuste najít důvody, proč se vyskytují tak často.*
- e) *Přeformulujte text do podoby mluveného projevu, ve kterém srozumitelně vysvětlíte, co je třeba při vyzvedávání zásilky dělat.*

S oficiální komunikační situací se většinou spojuje tzv. **formální vyjadřování**. Užívají se pouze spisovné jazykové prostředky a často jde o tzv. prostředky **knižní**, které obsahují rys neobvyklosti, slavnostnosti, vznešenosti, zvláštní závažnosti.

Ke knižním prostředkům patří např.:

slova jako *počin, záštita, stěžejní, pravit, činit, obdržet, zajisté*;

jmenné tvary přídavných jmen: *hoden, povinna, šťastni*;

slovesné tvary jako *píši, piší; mohu, mohou; péci, téci*;

přechodníky: *vycházejíce, učinivši*;

opisný trpný rod: *byla učiněna potřebná opatření*.

V textech oficiální povahy, které vytvářejí různé organizace, se často objevuje **poměrně složitá větná stavba** (např. podmínková souvětí); řady podstatných a přídavných jmen; podstatná a přídavná jména, která jsou odvozena od sloves, místo určitých slovesných tvarů (*po dokončení* místo *když dokončíme*, *vedoucí* místo *který vede*, *použitý* místo *který jsme použili*). Slovní zásoba mívá abstraktní ráz (mj. podstatná jména zakončená na *-ost*). Cílem je jednak to, aby se takto vyjádřila složitost a obecnost vztahů a jevů, jimiž se texty zabývají, jednak zdůraznění toho, že texty jsou důležité a je nutné se jimi řídit.

Když si kupujeme průkazku na veřejnou dopravu

Musíš nejdřív jít k tomu okýnku Dopravního podniku, hodně jich je třeba ve stanicích metra, a tam dostaneš papírek, jmenuje se to Žádost o vydání průkazky pro časovou jízdenku. Ten papírek pak musíš vyplnit a chtějí, aby se to vyplnilo hůlkovým písmem, protože to musí být napsáno čitelně. Musí tam být jméno, příjmení a datum narození. A když je ti víc než osmnáct let, musí ti tam dát ještě potvrzení škola, ale to se tě zatím netýká.

S tím vyplněným papírkem pak zase musíš přijít k tomu okýnku a vzít si s sebou ještě jednu průkazovou fotku (ta má rozměry 35 krát 45 milimetrů). Tu průkazku ti pak na místě udělají. Musíš si k ní koupit ještě předplatní kupon na měsíc nebo na tři měsíce. Na kupon napíšeš číslo, které má ta průkazka, a můžeš jezdit.

3. a) Najděte v uvedeném textu charakteristické rysy mluvenosti a prostředky, které slouží k navazování kontaktu.

b) Zkuste přeformulovat text tak, aby měl podobu oficiálního psaného vyjádření. Text, který jste připravili, můžete porovnat s reálnými texty daného typu (jsou k dispozici např. na internetu).

Z Listiny základních práv a svobod

Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.

Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

(Podle Sbírky zákonů ČSFR)

4. a) Najděte v uvedeném úryvku knižní jazykové prostředky. Zkuste je nahradit prostředky synonymními a porovnejte obě znění.
- b) Najděte v textu podstatná a přídavná jména odvozená od sloves a převeďte je do určitých slovesných tvarů.
- c) Vyhledejte v textu jazykové prostředky se zcela obecným významem. Čím můžeme odůvodnit jejich výskyt?
- d) Shrňte vlastními slovy (bez použití knižních prostředků) obsah úryvku.
- e) Najděte další texty podobného typu (Ústava České republiky, zákony apod.) a porovnejte je s otištěným úryvkem.

Bylo nás pět

Na kraji lesa jsme se utábořili, abychom si odpočinuli, a kochali jsme se krásnou vyhlídkou. Éda Kemlink rozvinul plán, byl krásně nakreslený, tuší vytáhnutý, stínovaný, ano i barvičkami vymalovaný. Každý strom, každý kámen a cestička byla k poznání, takže jsme se všichni divili, jenom Čeněk Jirsák pravil: „To je toho!“

Když jsme si odpočinuli a nabrali nových sil, tu velitel poručil, abychom se plížili lesem a hlásili všechno podezřelé. Tak jsme se plížili a bedlivě se dívali na všechny strany. Napřed kráčel Éda Kemlink, protože pravil, že je důstojník, měl v ruce plán a díval se do něho a v jednom kuse velel: „Vpravo hled! Vlevo toč!“ I dostal najednou kamenem a zařval.

Koukali jsme se, co je, a houští zapraštělo a z něho se vyřítíl Ješínák, mával klackem a křičel: „Mažte je, řežte je!“ A viz! za ním druhý, třetí, bylo jich nejmíň milion těch Ješínáků, všichni řvali jako bejkové a mávali klacky. Z toho jsem poznal, že nás falešně přepadli, a snažil jsem se spasit útekem.

(Podle Karla Poláčka)

5. a) V próze Karla Poláčka *Bylo nás pět* (1946) se střídají knižní až zastaralé jazykové prostředky s prostředky typickými pro běžné mluvené projevy. Vyznačte v úryvku tyto dvě skupiny prostředků.

- b) Zamyslete se nad tím, proč se vypravěč takto vyjadřuje. Jaký je účinek tohoto vyjadřování?
- c) Upravte text tak, 1. aby měl výrazně spisovný ráz, 2. aby odpovídal běžnému mluvenému vyjadřování. Všechna tři znění pak porovnejte.

V současnosti se s texty, které vedle spisovných jazykových prostředků typických pro veřejnou psanou komunikaci užívají i prostředky, jež jsou obvyklé v soukromé a mluvené komunikaci a jež můžeme označit jako **prostředky neformální**, často setkáváme i v novinách, v rozhlase či na internetu. Zvláště nápadné je používání výrazů citově zbarvených a slangových.

Autem na Jadran za osmnáct a půl hodiny

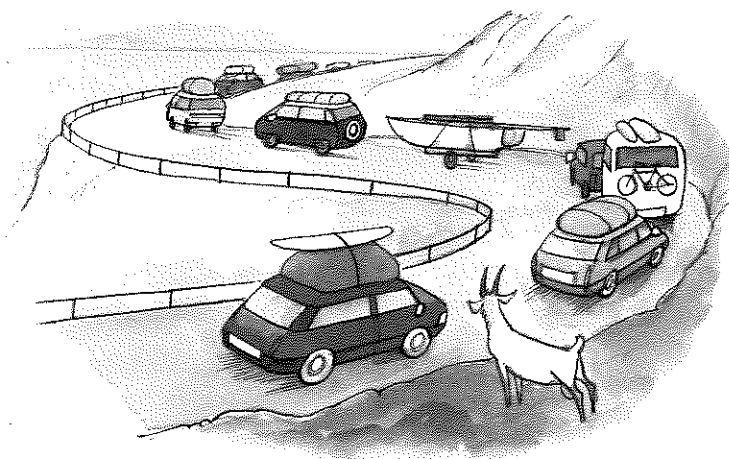
Jízda autem z Česka k moři je dodnes jedním z hlavních způsobů, jakým se Češi vydávají na svoji letní dovolenou.

A nejenom způsobů. Jízda k Jadranu je pro mnohé rodiny každoročním rituálem, pevnou tradicí, kterou nedokázal rozbít ani pád železné opony a pestrá nabídka atraktivních destinací ve zbytku prázdninového světa. Dokonce i na otázku, kam jedou, vytrvale odpovídají, že „do Jugošky“, místo do Chorvatska.

A je to pořádná šichta. Nezřídka téměř sebevražedný výkon, po kterém by si turista zasloužil ještě jednu dovolenou. Často to není nejlevnější, a už vůbec ne nejjednodušší.

S narvaným autem k prasknutí, jízda celou noc a někdy i den, mnohdy non-stop a se střídáním za volantem, či s krátkou zastávkou na spánek na přečpaném parkovišti nebo bezejmenném plácku těsně u silnice.

Obložené chleby na cestu. Teplá cola, káva z termosky, energetické drinky. Jízda v koloně, mnohakilometrové a často několikahodinové zácpy, vedro, prostě něco, co by člověk za normálních okolností nikdy netoužil absolvovat.

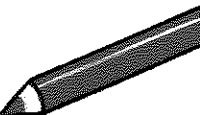
Ale absolvuje.

A divili byste se, kdo všechno. Chudí i bohatí jedou stejnou štreku a často končí jen pár set metrů od sebe. Lidé s drahými teréňáky, táhnoucími jachty, na stejné cestě s nimi majitelé zánovních škodovek z osmdesátých let, narvaných až po střechu chleby a trvanlivými salámy, kteří skončí ve svém oblíbeném kempu. Herci i lékaři, kteří jezdí už dvacet let do soukromí na jedno a totéž místo.

(Podle Mladé fronty Dnes)

6. a) Vyhledejte v textu jazykové prostředky, které textu dodávají neformálnost (jsou příznačné pro běžné mluvené vyjadřování, citově zabarvené, nespisovné). Zamyslete se nad tím, čeho se jejich použitím dosahuje.
- b) V textu je řada jmenných konstrukcí, které neobsahují určitý slovesný tvar. Nahraďte je formulací se slovesem a porovnejte obě znění. Jaký dojem ve čtenáři jmenné konstrukce vyvolávají?
- c) Proč není spojení s narvaným autem k prasknutí zcela náležité? Upravte je tak, aby odpovídalo pravidlům větné skladby.
- d) Povšimněte si začátků jednotlivých odstavců. Co je pro ně charakteristické? Jaký účinek tento typický začátek odstavců má?
- e) Připravte k článku osnovu a shrňte ve dvou až třech větách jeho obsah.
- f) Upravte článek tak, že v něm použijete jen spisovné a také knižní jazykové prostředky. Která z podob článku se vám jeví jako zajímavější?
- g) Napište sami text, který bude obdobně využívat neformální jazykové prostředky, např. o tom, jak jedete v zimě na hory.

Sloh a funkce textů

Počasí

1. V neděli bude převážně oblačno, na horách polojasno. K večeru od západu přibývání oblačnosti s občasným sněžením. Nejnižší noční teploty -8 až -12 °C, při malé oblačnosti kolem -17 °C. Nejvyšší denní teploty -8 až -4 °C, na severovýchodě kolem -10 °C.

2. Táhl ke třetí, mráz leptal zbojníkům na tváře růžičky a rozvěšel jim po nosech hýly. Silnice byla zcela vymetena. V takových mrazech se sedí leda za kamny, kdopak by vycházel na cestu?

(Podle Vladislava Vančury)

3. To bude zase pořádná kosa. Už by ty mrazy mohly dát pokoj. Kdyby to šlo, nevystřčil bych ven ani nos. Ale zase se budu muset brodit sněhem a budu zkřehlý jako rampouch. Kdy už konečně přijde jaro?

1. a) *Co mají tyto tři texty týkající se mrazivého počasí společného a čím se od sebe liší?*
- b) *Zkuste určit, jaká je hlavní funkce jednotlivých textů a jak se tato funkce odráží v užívání jazykových prostředků.*
- c) *Najděte v prvním textu ustálené způsoby vyjádření. S jejich pomocí pak napište předpovědi počasí týkající se jiných částí roku.*
- d) *Které způsoby obrazného vyjadřování nacházíme v druhém textu?*
- e) *V jaké situaci mohl být pronesen třetí text? Najděte jazykové prostředky, které vyjadřují autorův postoj k počasí.*

I texty, které mají společné základní téma, se často navzájem podstatně liší ve způsobu užívání jazykových prostředků a ve své celkové výstavbě podle toho, jaká je jejich **hlavní funkce v komunikaci**.

Nejčastěji sdělujeme určité informace (sdělovací funkce), ale je velký rozdíl mezi informací z každodenního života (třeba o tom, co budeme dělat odpoledne) a informací o nových odborných poznatcích, kdy se musíme vyjadřovat mnohem přesněji – jde tu o **styl předsdělovací a styl odborný**.

Texty se dále využívají k přesvědčování a ovlivňování, k řízení činnosti jiných lidí, ale slouží také k uměleckému vyjádření (estetická funkce – styl umělecký).

Na spojení **sdělování a přesvědčování** je založen **styl publicistický**, s nímž se setkáváme hlavně v masových médiích (noviny, rozhlas, televize).

Čihoštský zázrak

1. V neděli 11. prosince 1949 se v Čihošti poblíž Ledče nad Sázavou v místním kostele při kázání faráře Toufara několikrát pohnul půlmetrový kříž na hlavním oltáři. Událost se dosud nepodařilo bezpečně vysvětlit, ale jako nejpravděpodobnější se jeví teorie, že pohyblivý kříž nastražila Státní bezpečnost, aby připravila půdu pro proces s církevními představiteli. Krátce po zatčení čihoštského faráře byla totiž zadržena řada příslušníků vysoké církevní hierarchie a mnozí z nich pak strávili dlouhá léta v komunistických žalářích. Komunistický režim totiž událost v Čihošti vysvětloval jako podvod, který měl být součástí protistátního spiknutí římskokatolické církve.

(Podle internetu)

2. „Přirozeně jde o zázrak, který se udál v kapli Panny Marie pod Kobylí hlavou v Písečnických skalách u Kostelce, na jaře 1949, slečno,“ pravil Jůzl koženě. „Při kázání pátera Josefa Doufala se nevysvětlitelným způsobem pohnula raně barokní lidová plastika svatého Josefa. Očití svědci vypovídají, že to vypadalo, jako kdyby dávala znamení.“

„Byly toho tehdy plné noviny,“ dodal syn. „Pilně ovšem dokazovaly, že se o žádný zázrak nejedná.“

„Já... opravdu...“ hlesla naivka, „nějak povědomé mi to je...“

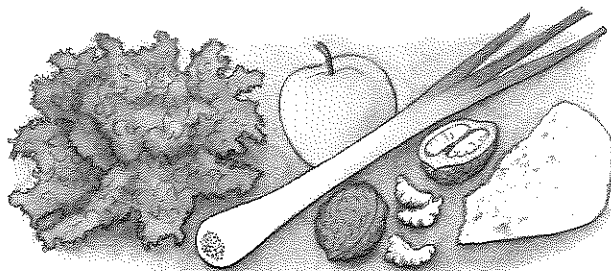
„Celkem se vlastně nemůžeme divit, že to leckomu ušlo. Oni přece o té záležitosti začali najednou podezřele mlčet. S páterem nebyl ani žádný proces, nic.“

„A proč?“ otázala se naivka.

„Protože ho podle všeho umučili dřív, než ho mohli postavit před soud, slečno,“ pravil Vojtěch. „Žádné konkrétní důkazy pro to nejsou. Ale páter nebyl jediný, kdo tenkrát zmizel beze stopy.“

(Podle Josefa Škvoreckého)

2. a) *Oba uvedené úryvky se týkají stejné události. První z nich je publicistickou zprávou o ní, druhý její obsah převádí do podoby uměleckého prozaického textu. Přečtěte si pozorně oba úryvky a povšimněte si, jaké jsou mezi nimi jazykové rozdíly a jak se od sebe liší, pokud jde o podávané informace.*
- b) *Charakterizujte větnou stavbu publicistického textu.*
- c) *Převeďte přímé řeči v uměleckém textu do řeči vypravěče a porovnejte účinek obou znění.*
- d) *Vyhledejte obdobné příklady odborného a uměleckého ztvárnění téže události (např. výklad o roce 1848 v učebnici dějepisu a ve Filozofské historii Aloise Jiráska) a sledujte shody a rozdíly mezi oběma texty.*

Příprava jídla

A. Salát s pórkem, jablky, sýrem a ořechy

Příprava 10 minut

Porce pro 4 osoby: 1 ledový salát, 1 pórek, 1 jablko, 100 g vlašských ořechů, 100 g nivy nebo jiného sýra s modrou plísní

1. Ledový salát natrháme na malé kousky, pórek nakrájíme na kolečka.
2. Jablka omyjeme, rozčtvrtíme, vyřízneme jádřince a nakrájíme na tenké plátky.
3. Do mísy naaranžujeme salát, pórek, jablka, posypeme ořechy a na kostky nakrájenou nivou, dochutíme zálivkou.

Zálivku připravíme ze zakysané smetany, česneku, soli a pepře.

(Podle magazínu Ona Dnes)

B. Kapr židovský

Soutěž ve vaření vyhrál Jirka. Za nejlepší pokrm byl vyhlášen jeho kapr židovský. Recept tenkrát nechtěl prozradit, ne a ne. Ale ve spaní ho vybředal: Kousky kapra obal v mouce, dus na oleji s cibulkou, rybím vývarem, bílým vínem, česnekem a sekanou zelenou petrželkou, přelij vlastní šťávou se sardelkami, nakládanou šalotkou a dušenými pečárkami. Mňam!

(Podle Oty Pavla)

3. a) *Upravte recept na salát tak, aby měl podobu mluvených pokynů, které dáváte někomu, kdo jídlo připravuje.*
- b) *Napište na základě tohoto receptu vypravování o tom, jak jste salát připravovali pro sebe a své kamarády.*
- c) *Upravte úryvek z povídky Oty Pavla tak, aby měl podobu obvyklého kuchařského předpisu.*

Z knihy nesmyslů
Byl jeden dědeček z Budína
poměrně velký prudina.
Rozbil bez cavyků
sklo a keramiku
všem v okolí rodného Budína.

Byl jeden starý muž z města El Paso
pomáhal manželce dusiti maso.
Stalo se časem,
že spletla si s masem
starého muže z města El Paso.

Byl jeden dědoušek od Jevan,
chtěl přeplout na huse oceán.
Po míli plavby
pravil, že rád by
zamířil zase do Jevan.

(Podle Edwarda Leara;
přeložil Antonín Přidal)

4. *Zkuste přeformulovat humorné verše anglického básníka Edwarda Leara tak, aby měly podobu*
 - a) *mluvené informace o tom, co se stalo, kterou podáváte v rámci rozhovoru;*
 - b) *novinové zprávy o popisované události.*

Některé publicistické útvary

V novinách, rozhlase a televizi se setkáváme s **různými publicistickými útvary**. Jejich funkcí je informovat čtenáře nebo posluchače o závažných aktuálních událostech a problémech, ale také je vést k zamyšlení a přesvědčovat je o správnosti určitých názorů. Bez důležitosti není ani záměr čtenáře nebo posluchače zaujmout a pobavit.

■ KOMENTÁŘ

Kuřáci, smrdíte!

Vzduch je společný statek. Otravuje ho průmysl, otravují ho domácnosti svým provozem, otravuje ho doprava. Už po desítky let se dělají zákonná i technická opatření, aby se vzduch chránil. Jsou to opatření účinná a vzduch je nyní čistší, než býval. Jen kuřáci svým sobectvím a bezohledností omezovali svoje bližní, aniž jim v tom někdo bránil. Postupně, krok za krokem, dochází i na ně. To je dobře. Nářky nad „omezováním svobody“ jsou pokrytecké a drzé. Nekuřák neomezuje kuřáka svým nekuřáctvím, to kuřák omezuje nekuřáka. Ten je nucen dýchat jeho dehet a jeho karcinogeny, a když přijde domů, smrdí mu šaty a vlasy. Druhotné kuřáctví je možná problematický pojem – kolik škodlivin vdechne nekuřák ve společnosti kuřáka, je sporné. Nic-

méně nekuřák má stejné právo na to, aby ho nikdo neovíval svým smrdutým kouřem, jako si přeje, aby mu opilý nezvracel do kapsy. Kuřáci jsou smrduté bytosti a zákony proti kouření dělají dobře, když je zahánějí do páchnoucích kotců.

Možná to bude někdy mít i opačný účinek. Lidé, zejména mladí, budou kouřit ze vzdoru. Hodně bude záležet na tom, jak se zachovají lidé, kteří fungují jako vzory. Příkazy a zákazy budou málo platné, dokud bude cigareta symbolem pohody, přemýšlivosti a svobodomyšlnosti. Je dobře, že hollywoodské továrny na hlouposti přijaly nepsanou zásadu, že kladní hrdinové nekouří. Odložit cigaretu přinejmenším na veřejnosti, před kamerami a fotoaparáty, by ale měli všichni, kdo fungují jako přirozené idoly, svádějící k nápodobě. Když mluvíte s kuřákem, málokterý vám řekne něco jiného než to, že se naučil kouřit z blbosti, že ho kouření stojí peníze a zdraví a že by byl rád, aby jeho děti nekouřily. Veřejně činný kuřák, politik, umělec, vědec, prostě kdokoli, kdo vystupuje mediálně, by měl mít tolik cti v těle, aby nepřipustil zveřejnění svého obrazu s cigaretou. Fotografie takového člověka s cigaretou, to je skutečná hanebnost, protože svádí k nápodobě.

(Podle Lidových novin)

1. a) Najděte ve slovníku významy podstatného jména *statek*. V kterém z významů je toto slovo užito v uvedeném textu?
- b) Vyhledejte v textu slova cizího původu a vysvětlete (případně s pomocí slovníku) jejich význam.
- c) Najděte v textu výrazy, které vyjadřují záporný citový vztah k pojmenované skutečnosti a její záporné hodnocení. Proč je autor v textu tak často používá? Čeho se tím snaží dosáhnout?
- d) Shrňte v bodech autorovy názory: Co kuřákům vyčítá? K čemu mohou zásahy proti kuřákům vést? Jakým způsobem by se mělo proti kouření bojovat?
- e) Napište sami krátké komentáře, v nichž vyjádříte své stanovisko k autorovým názorům a své vlastní postoje. V návaznosti na to uspořádejte ve třídě diskusi o problémech spojených s kuřáctvím a o vztazích mezi kuřáky a nekuřáky.
- f) Napište komentář k jiné otázce, které se v současné době věnuje pozornost. Např.: Má stát přispívat na rozvoj sportu? Má se podporovat hromadná, nebo také individuální doprava? Měly by se stavět nové jaderné elektrárny?

Komentář mívá formu úvahy. Autor v něm zaujímá stanovisko k nějakému problému a snaží se různými prostředky přimět čtenáře či posluchače, aby se nad problémem zamysleli a aby přijali vyjádřené stanovisko.

Udatní Čechové

Myslím, že jsme při zimní olympiádě ve Vancouveru odvedli my Češi skvělé výkony!

Zúročili jsme léta dřiny a odříkání, náročné tréninky. Inu, sport je především o odříkání a překonávání sebe samého. Teď nemluvím o sportovcích, od nich se to jaksi očekává, ale o nás.

Pod praporem sponzora naší výpravy jsme propálili mnoho elektrické energie a strávili mnoho nocí u televizních obrazovek, dávali jsme si budíky na čtvrtou ráno, někteří z nás jeli durch.

Když přišel nějaký ten úspěch pro naše barvy, muselo se to řádně oslavit. A tentýž den se zakokrháním kohouta jsme my, udatní Čechové, šli do svých zaměstnání a překonávali útrapy a padající víčka ve snaze, aby se roztočila kola našeho hospodářství.

Jsem na nás hrdý, odvedli jsme úžasný kus práce. Čeští sportovci a český televizní divák.

(Podle časopisu Reflex)

Vancouver čti [Venkúvr]

2. a) Vyznačte v textu prostředky, které pocházejí z cizích jazyků. Jak hodnotíte spojení být o něčem?
- b) Jaký význam připisuje autor slovům skvělý, náročný, udatný? Najděte v textu další příklady obdobného užívání jazykových prostředků.
- c) Shrňte, co autor v článku výslovně tvrdí, a jak na druhé straně zřejmě máme jeho vyjádření rozumět.
- d) Vyhledejte v encyklopedii poučení o ironii a uvádějte další příklady toho, jak lze ironicky užívat jazykové prostředky.

■ FEJETON

Vánoční dárek

Dostal jsem k Vánocům zlomenou ruku. Bylo to opravdové překvapení. Očekával jsem původně, že budu rozbalovat vánoční dárky, ale ve skutečnosti jsem byl zabalován do sádry.

Štědrý večer i štědrá noc jsem strávil v karlovarské nemocnici na dětském oddělení.

Dostal jsem se tam poměrně jednoduchým způsobem, volným pádem.

Rodiče strojili stromek ve velkém pokoji a my s bráchou jsme toho využili, že si v malém pokoji budeme hrát na honěnou. V tomto prostoru byl koberec již vyluxován, tak jsme si vlezli na stůl, abychom nedělali nepořádek.

S vervou jsme začali hrát slovní honěnou. Párkrát jsme si předali babu. Pak jsem ztratil pevný stůl pod nohama.

Otec přispěchal, aby zjistil, co jsem zase rozbil. Poměrně brzy vytušil, že jsem rozbil ruku.

Cestou do nemocnice jsem výrazně úpěl. Chodil jsem teprve do první třídy a ještě jsem nevěděl, že ticho léčí.

V nemocnici mi ruku vyfotografovali. Docela rád bych se na ten rentgenový snímek někdy podíval. Abych s odstupem času spatřil, jaký dárek jsem si tenkrát způsobil.

Můj úraz měl možná mobilizující vliv na zdravotnickou osvětu. Od té doby každopádně dost často slyším lékaře, jak nabádají veřejnost, aby si lidé na Štědrý večer dávali pozor na kosti.

Uložili mě na operační stůl. Byl ještě užší než stůl u nás doma v malém pokoji. Raději jsem se tedy tou jednou zdravou rukou držel okraje, abych znovu nespádl. Pokládal jsem proto za zbytečné, když ke mně vzápětí přistoupil chirurg a pravil: „Tak, chlapče, drž se!“

Dále se na mně požadovalo, abych kvůli narkóze počítal do třiceti. To mě zaskočilo. Já uměl jen do deseti. Avšak muž v bílém byl mazaný. Řekl mi, ať tedy počítám třikrát do deseti.

Snažil jsem se vyhovět jeho přání, ale nešlo mi to, protože mi dal na ústa jakousi hadici, do níž se mluvilo blbě.

Nevěděl jsem si rady, ale lékař mi opět pomohl. Povídá, ať tedy počítám v duchu. To mi vyhovovalo. Nemohl kontrolovat, zda se pletu.

Uprostřed zkoušení z počtů jsem usnul. Když mě probudili, měl jsem téměř celou ruku v sádře.

Uložili mě do nemocničního pokoje. Už je to hezkých pár let, ale ten obraz si pamatuji dodnes. Uprostřed místnosti stál vánoční stromek a my, dětští pacienti, na něj z postelí hleděli. Pak přišla zdravotní sestra a začala nám rozdávat dárky, které nám tu nechali rodiče.

Já mimo jiné dostal, a to bylo toho večera už druhé překvapení, tahací harmoniku.

(Podle Rudolfa Křesťana)

1. a) *Napište k uvedenému fejetonu osnovu.*
- b) *Shrňte jeho obsah v několika větách. Které rysy fejetonu, jež jsou zdrojem jeho zábavnosti, se nutně ztratily?*
- c) *Najděte ve fejetonu příklady nápadného, překvapivého a humorného užití jazykových prostředků. Popište, jakými postupy se překvapivosti a humorného účinku v jednotlivých případech dosahuje (hra s několika významy určitého slova, narušení obvyklých slovních spojení, stavění příbuzných slov do protikladu apod.).*
- d) *Přečtěte si další fejetony Rudolfa Křestána – např. z knih Myš v 11. patře, Slepíci krok nebo Kočky v patách – a porovnejte je s otištěným fejetonem.*
- e) *Napište vyprávění založené na nějaké příhodě, kterou jste zažili nebo o které jste slyšeli či četli. Snažte se, aby váš projev byl zajímavý a vtipný.*

Fejeton je článek, který poutavým a vtipným způsobem zpracovává nějaké zajímavé téma, často z každodenního života. Většinou využívá rysy vyprávění, ale i úvahy a popisu.

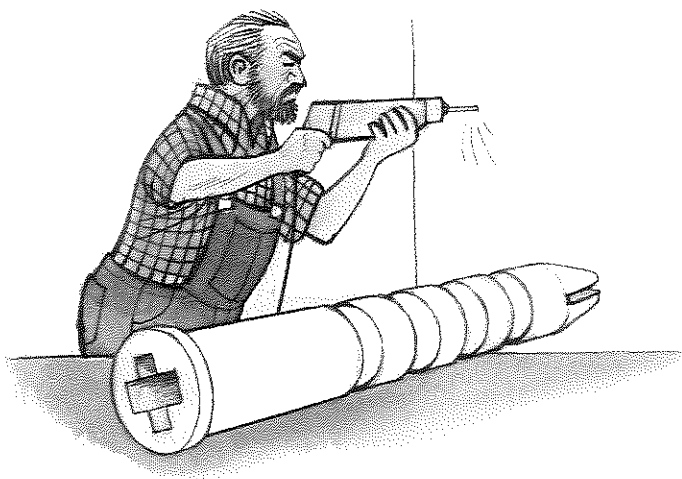
H m o ž d i n k a

Dějepis by měl rozdělit historii na éru před hmoždinkou a éru po hmoždin-
ce. Protože hmoždinka je převratný vynález.

Pamatujete na tu dobu před hmoždinkou, když člověk dostal úkol zašroubo-
vat do zdi hák, který by udržel hodiny nebo zrcadlo? Co všechno jste k tomu
potřebovali: kelímek na sádro, sádro, špachtli, vodu na provlhčení zdi, štětku
k témuž, vodu na rozdělení sádry, dřevěný špalík, nůž na opracování téhož,
nebozez a kladivo.

Někdo mi řekl, že špa-
lík musí být kónický. Udě-
lal jsem ho tedy na jedné
straně široký a na druhé
úzký. Tím útlejším kon-
cem jsem ho logicky za-
tloukl do díry vyplněné sá-
drou, protože tam tak líp
vlezl, když vtom mi došlo,
že půjde taky líp ven, a to
i se zrcadlem. Než jsem
špalík vytáhl a obrátil,
byla sádra už ztvrdlá.

Pro hmoždinku stačí vy-
vrtat do zdi díru a šup tam

s ní. Je to dokonalé a prosté jako všechny geniální vynálezy. Jak nemám rád věci z umělé hmoty, tuhle miluju. A. M. Hmoždinov musel být génius. Postavil bych mu sochu, třeba v Praze na Letné. Máme tam jeden uvolněný sokl.

(Podle Zdeňka Svěráka)

2. a) *Jaké jazykové prostředky přispívají k humornému účinku fejetonu? Na kterých místech využívá text komickou nadsázku?*
b) *Jak se v textu projevuje názornost vyjádření?*
c) *Jak rozumíte závěru fejetonu? Máme věřit, že A. M. Hmoždinov opravdu žil a že hmoždinku vynalezl? Které prázdné místo, kde byl dříve pomník, má autor na mysli?*

Domácí vězení

Před třemi lety jsem plánoval stavbu jednoduchého domu. Architekt zářil: „Postavíme dům budoucnosti!“ To znamená, že vše, co může fungovat normálně – třeba na kliku –, je na ovladač a elektřinu.

Během pár měsíců jsem se sžil se vším: Odemykání obstarával číselný kód. Kamera mě poznala a otevřela dveře. Systém nahlásil dalším ovladačům: pracujte. Dům se vyhřál na domluvený stupeň, startovala vířivka, žaluzie se nastavily podle slunečního svitu. Dům zkrátka sám nejlépe věděl, jaké má být teplo, a když mi byla zima, byl to můj problém.

Jednou jsem se vracel domů a nebyl jsem si jist kombinací odemykačícího kódu. Povedlo se mi kód namačkat, vešel jsem dovnitř a pak jsem si z radosti poskočil. Dům spustil poplach: dveře se zabouchly a nešly už otevřít. Zápasil jsem s ovladači, ale výsledkem bylo jen to, že se dům odpojil od zdroje a všechno potemnělo.

Sáhl jsem po mobilu, abych zavolal pomoc – baterka byla vybitá. Dveře bez kliky, okna se otvírají taky počítačově, nejde proud, nikam se nedovolám. Jak se dostanu ven? Zoufale jsem si lehl do postele. Ráno snad na něco přijdu...

Probudila mě příšerná rána. Světla se rozsvěcela a zhasínala, okna a dveře se otvíraly a zavíraly. Byl jsem zachráněn! Sousedka, která našťestí neumí couvat, vrazila do mého plotu, což dům našťvalo, tak asi nahlásil systém ohrožení a spustil záložní systémy.

Abych to zkrátil: sousedčin bratr je šikovný řemeslník. Na dveře a okna přidělal kliky, upravil topení tak, že mám teplo, jak chci já, nikoli dům. Objevil taky zvláštní skříňku, původce všeho mého trápení. Chvilku přemýšlel, pak vyndal z pusy žvýkačku a někam ji lípnul. Uslyšel jsem „au“ a nastal mi klid – už mám normální barák.

(Podle Pátku Lidových novin)

3. a) *Proč se v jedné části fejetonu objevuje přítomný čas sloves, i když vyprávění je zasazeno do minulosti?*
- b) *Vyhledejte v textu výrazy obvyklé v běžném hovoru a citově zabarvené. Nahraďte je neutrálními spisovnými synonymy a porovnejte rozdíl mezi oběma zněním.*
- c) *Uvádějte různá synonyma k podstatnému jménu dům a řekněte, jaké jsou mezi nimi přes společný základní význam rozdíly. Použijte jednotlivá synonymní pojmenování ve větách.*
- d) *Napište fejeton o tom, jaké přednosti a nedostatky má např. byt v panelovém domě, byt v rušném centru města, dům za městem s rozsáhlou zahradou, dům v malé klidné obci, dům na samotě.*
- e) *Napište fejeton o tom, jak by mělo vypadat ideální bydlení.*

■ REPORTÁŽ

Projížďka trabantem

Už je tma. Můj trabant se značkou DDR a vlajkou tohoto státu na dveřích se snaží osvětlit noční východní Berlín. Míjí více než tři metry vysoký pozůstatek zdi, dnes obklopený turisty, které moc nezajímá, že stojí na silnici. Jednička, dvojka. Jak že byla ta trojka? Nahoru a pak od sebe, nebo k sobě?

Možnost projet se po východním Berlíně v trabantu nabídla novinářům z celého světa zdejší radnice. Jedinou podmínkou byl řidičský průkaz a dost odvahy ze strany těch, kdo se nechají vést v bakelitovém vozítku úplnými amatéry. Třeba mnou.

„Tohle kolečko, to je světlo. Dvakrát s ním otočte,“ říká instruktor. Otáčím a kolečko, které mi zůstalo v ruce, mu rovnou podávám. „Chybička. Hm. Ale svítí to,“ vykřikne nadšeně. Pak ještě vysvětlí, jak funguje řadicí páka pod volantem, a odchází definitivně pryč. Kolečko vracím zpět na místo, ale o křižovatku později už ho zase nemám.

Plastové socialistické vozítko s označením 601, které poprvé spatřilo světlo světa tři roky po uzavření hranice východního Německa a vyrábět se přestalo pár měsíců po revoluci, ale kupodivu šlape jako hodinky. Chcíplo mi jen jednou. Asi jsem místo jedničky zařadila trojku.

Jen vědět, proč na palubní desce bliká to jediné světlíčko, které tam je. Blik blik. Blik blik. Dochází mi to až v další zatáčce. Je to blinkr!

Vítejte v autě, kde se blinkr sám nevyplíná, za cesty se moc nemluví (kvůli hluku neslyšíte ani slovo), světlo v kabině máte za zády a kolečko od světla, které opět vypadlo, už nikdy nenajdete.

Přesto stačí jedna cesta a pochopíte, proč vznikají nadšenecké kluby, proč lidé stále tato vozítka shánějí a opravují a proč s nimi jezdí. I když jsou pomalá, nepohodlná, neakční, malá a bezpečnostních opatření mají asi tolik jako PET láhev. Jsou totiž nezapomenutelnými svědky času, památkou na dobu, která sama byla pomalá, pro život velmi nepohodlná, neakční a malá.

(Podle Mladé fronty Dnes)

1. a) *Které části reportáže pojednávají o vnější skutečnosti a které vyjadřují autorčiny pocity, úvahy a hodnocení?*
- b) *K čemu slouží věty, v nichž se objevuje sloveso ve druhé osobě množného čísla?*
- c) *Najděte v textu citově zabarvená slova a neobvyklá vyjádření. Jak rozumíte přirovnání k PET lahvi? Uvádějte další přirovnání, která by mohla plnit stejnou úlohu jako přirovnání obsažené v textu.*
- d) *Napište krátkou reportáž o vlastních zážitcích při cestování dopravními prostředky, při jízdě na kole, při výletu do hor apod.*

Reportáž je publicistický útvar, který s důrazem na konkrétní fakta a osobní prožitky autora pojednává o nějaké zajímavé skutečnosti. Reportáže většinou znázorňují různé neobvyklé události a pozoruhodná prostředí a představují zážitky z cest. Závěr reportáže často obsahuje nápadný či překvapivý postřeh nebo tvrzení, tzv. pointu.

pointa čti [poenta]

Stopem přes krvavý Kavkaz:
Jak jsem prohrál komáří válku

31. července 2009, 18:50

Řidič Aslan dobře ví, že si koleduje o problém. Zastavuje mi v Ingušsku, jen kousek před čečenskou hranicí. „Dokumenty máš v pořádku?“ ujišťuje se, ale to už jsme na postu a čečenští milicionáři jsou prvními, kteří se o mě na Kavkaze zajímají.

Vystoupit z auta, vybalit krosnu. Aslan by na mě čekal dlouho, tak volám, ať jede do Grozného beze mě, že si snadno stopnu náhradníka. Aslan ovšem trpělivě čeká.

Milicionáři se chovají zvláště – vůbec je nezajímá, proč vlastně do Čečenska vstupuju. Neptají se, kolik mám u sebe peněz, pas jenom tak prolistují. Důkladně se zaměří na čtyři předměty. Dlouho si hrají s mou jednoduchou pláštěnkou, taky se vyptávají na drátek, který má propojovat telefon s počítačem. Ale potom už se mluví jenom o mých mobilech: „Máš dva, tak nám tu jeden nech.“

Netuším, jestli to myslí vážně, jestli žertují, nebo jestli to jenom tak zkoušejí. Za okny stojí obrněné transportéry, dva vrtulníky letí jenom deset metrů nad zemí, jako by po čemsi pátraly. Já se snažím být co nejroztomilejší a samotnému mi to připadá trapné; přece jen mi už není osmnáct, abych dělal na milicionáře cukrbliky a nevypadal u toho jako blázen. „Fakt nemůžu, ale příště vám nějaký mobil přivezu, slibuju.“

Groznyj. Zní to hrozně, a proto tu zůstávám celý den. Zajímá mě, jak se žije v hlavním městě Čečenska po dvou zničujících válkách.

Jsem tedy v Grozném a ubytoval jsem se v nejdražším hotelu své pouti – platím 650 korun. Hodiny se jenom tak procházím, ale nikde nenacházím sto-

Groznyj dnes

Groznyj v době válečného konfliktu

py po boji. Nemůžu se zbavit dojmu, že války Groznyj nastartovaly. Město se po nich vzepjalo; dnes je jedním z nejmodernějších a pro život nejpohodlnějších míst, jaká jsem na Kavkaze navštívil.

Na hlavní ulici jsou fontány, butiky s hedvábím, voňavé kavárny, salony krásy, našel jsem i dvě funkční internetové kavárny.

Dominantou města je úplně nová mešita o sto kopulích, zvaná Srdce Čečny, která by se neztratila ani v Istanbulu. Islám berou Čečenci dost vážně, takže když začne zpívat muezzin své „Alláh adhan“, zanikne ruch ze silnice, hlasitý zpěv přeruší všechno. A netrvá obvyklou minutu, tady je mnohem delší.

Ale přece jen tu válka cítit je. Třeba právě u vchodu do mešity visí veliký plakát: Zákaz vstupu se zbraní. Pistoli tu má za opaskem každý druhý chlap, takže je pro jistotu před mešitou i detektor kovů, kdyby snad někdo zapomněl revolver odevzdat.

Na každé křižovatce stojí ozbrojenci s černými bradkami a v maskáčích, ale na to jsem si po hodině zvykl. Nevšímají si mě. Pod nohama jim pobíhají kočata, nad hlavami dozrávají švestky.

Procházím se dlouho do noci, teď už je osvětlená jediná ulice. Zbytek města si musí vystačit se světlem měsíce. Sem tam šlápnu do louže, ale jinak je úplný klid. Vzpomínám na desítky řidičů, kteří mě ujišťovali, že v Čečensku umru. Hloupost. Je rok 2009. Připadám si bezpečněji než před dvěma týdny v Budapešti.

V hotelu usnu jenom na pár desítek minut a probuzení je krušné. Pustili se do mě komáři, na kůži mi naskakují pupínky jak světlé fazole. Ve městě Groznyj je ticho, jenom já hlasitě nadávám a zabíjím hmyz. Až do rána.

(Podle Mladé fronty Dnes)

mešita muslimská chrámová stavba, modlitebna

muezzin vyvolávač z minaretu svolávající muslimy k denním modlitbám

2. a) *Připravte si na základě učebnic a internetu krátké referáty o zeměpisných a historických souvislostech reportáže a předneste je ve třídě.*
- b) *Shrňte v několika větách obsah reportáže.*
- c) *Najděte v textu jazykové prostředky, které mají upoutat pozornost čtenářů, a charakterizujte je (např. promluva v cizím jazyce, slova cizího původu, nespisovný výraz, nápadné přirovnání).*
- d) *Vyhledejte v textu věty, v nichž není určitý slovesný tvar, a osamostatněný větný člen. Jaký je účinek tohoto způsobu vyjadřování?*
- e) *Najděte v reportáži místa, která zdůrazňují kontrast mezi pozůstatky války a rysy každodenního života.*
- f) *Vyznačte pointu reportáže. Popište vlastními slovy, v čem tato pointa spočívá. Povšimněte si také vztahu mezi pointou a názvem reportáže.*
- g) *Porovnejte otištěnou reportáž s jinou reportáží o cestě do vzdálené země, např. s některým ze známých textů Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda.*

V továrně na slova

Při příchodu do ateliéru v Joinville máme dojem, že vstupujeme do fabriky. Hned vrátný: přísný, s výrazem hlídacího psa, jehož zuby slibují, že kousnou do nohy každého, kdo by chtěl opustit ateliér před hodinou, kdy se končí filmování.

Budovy, v nichž jsou ateliéry umístěny, nevypadají příliš velkolepě a velkoryse: šest nízkých domů a nějaký starý zámeček, který Američané proměnili na sídlo hlavních elektrikářů a na místo, kde se zvuk zpracovává na světlo. Zvuk se tam vede z mikrofónů, podzemními kabely ze všech šesti stodolovitých budov, kde se dnem i nocí filmuje a odkud nese lhostejný proud elektrické záchvěvy slov dvanácti evropských jazyků.

Zvláštní pozornost se musela věnovat tomu, aby v ateliérech byla dokonalá akustika a aby jeho stěny byly prosté všech pazvuků, které dokáží doslova udělat z komára velblouda a jejichž zapraskání se může ve filmu proměnit v rachot hromu. Všechny stěny musí být důkladně obloženy vlněnou látkou. Není snadné bojovat proti hluku, neboť stačí, aby kolem mikrofónu letěla muška a v biografu vám najednou zazní do uší hluk letadla.

Návštěvníka nejvíce zarazí, že vlastního filmování vidí hrozně málo. Co vidí a slyší, jsou věčné a neustále se opakující zkoušky. Než se doopravdy začne filmovat, musí být každá scéna nacvičena do nejmenších podrobností.

Není to jistě nic příjemného pro herce ani pro diváka, který si zvykl dívat se na natáčení filmů jako na věc velice pohyblivou a svižnou. Pryč jsou doby, kdy režisér stál za kamerou a povzbuzoval herce k maximálnímu výkonu. Natáčení dnes připomíná spíše náboženský obřad a nutnost zachovávat naprosté ticho vyvolává v ateliérech náladu podobnou té, jakou máme při prohlížení starých katedrál.

A jako v těchto kostelích i tady, v Joinville, bylo a je na počátku všeho slovo, mazlíček, s nímž se piplají herci, režiséři, elektrikáři. V ateliérech na zvukový film se už vlastně nevyrábějí filmy; jsou to továrny na slova a zvuky doprovázené fotografií. Snad je film trestán za to, že na počátku své existence slovo tak bezohledně a nemilosrdně potlačil; slovo se teď ujalo vlády a všechny tyranizuje, chce se stát jedinou filmovou hvězdou. Když jsem odcházel z Joinville, ohlížel jsem se, nemají-li tam nějaké skladiště, v němž jsou uloženy konzervy se slovy připravené k rozesílání do všech států světa.

(Podle J. A. Urbana)

Joinville čti [žuanvil]; město ve Francii

3. a) Reportáž z roku 1931 ukazuje, jak vypadalo natáčení filmů v době, kdy byl filmový zvuk čerstvou technickou novinkou. Pověšměte si, jakými prostředky se vyjadřuje skutečnost, že natáčení získalo rysy průmyslové výroby.

- b) Zkuste si vyhledat v časopise nebo na internetu reportáž o natáčení filmu v současnosti a porovnejte oba texty. Shrňte pak, jak se způsoby a podmínky natáčení v průběhu let změnilly.
- c) Napište reportáž o nějaké kulturní nebo sportovní akci a její přípravě, např. o školním divadelním představení, o hudebním vystoupení, sportovní soutěži apod.

■ ROZHOVOR

Z rozhovoru s odborníkem na chování zvířat
Danielem Fryntou

Jak to vypadá s city? Můžu automaticky vycházet z předpokladu, že mě má můj pes rád a není to jen kvůli žrádлу?

Těžko říct, ale fakt je ten, že city a jejich projevy jsou u mnoha savců v podstatě shodné. Ovšem jak to váš pes skutečně prožívá, nebudete vědět jistě nikdy. Tu jistotu totiž nemáte ani u lidí.

Takže není pravda, že psi nedokážou lhát?

Dokážou lhát. Existuje celá řada případů, kdy zvířata lhala. Například sýkorka zjistí, že je u krmítka plno, a tak vydá poplašný signál, že se blíží dravec. Ostatní uletí a ona se nažere. Na druhé straně jí ten podvod těžko prokážete jako úmyslný.

Od jakého stupně vývoje je zvíře schopno navázat s člověkem vztah?

Většinou dobře komunikujeme se savci a některými ptáky, což docela odpovídá velikosti jejich mozku a složitosti jejich chování.

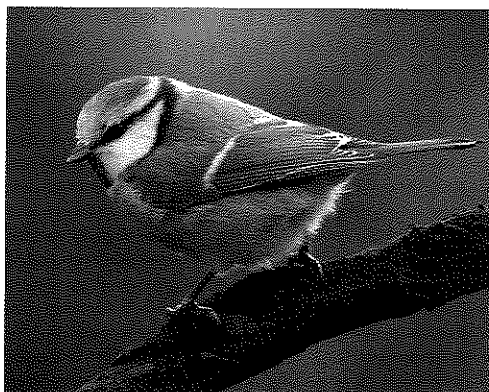
Dá se nějak změřit inteligence jedinců nebo i druhů?

Paměť a výkony zvířat se zabývá slavný český biolog profesor Bureš. Spolu se svými asistenty teď provádí výzkum na holubech a sýkorkách.

Ale holub není příliš chytrý pták.

Moc chytré zvíře není ideální, protože ho možná napadne, že by vám mohlo něco vyvést. Třeba opice po čase pochopí, co vlastně chcete, a pak to schválně kazí. Nebo se naopak snaží vyhovět vašemu očekávání. Pokus pak není průkazný.

(Podle časopisu Reflex)

1. a) Vymyslete k rozhovoru název, který bude vystihovat jeho téma a přitom bude přitahovat pozornost čtenářů.
- b) Sestavte osnovu, v níž shrnete obsah jednotlivých odpovědí.
- c) Převedte obsah rozhovoru do souvislého výkladu o chování zvířat.
- d) Najděte v novinách nebo v časopise rozhovor o problematice, která vás zajímá, a porovnejte ho s otištěným rozhovorem.
- e) Připravte sami rozhovor s některým z pedagogů o aktuálních otázkách předmětu, který vyučuje.

Rozhovor (interview – [intervjú]) je dnes velmi rozšířený publicistický útvar. Většinou se skládá z otázek novináře a odpovědí odborníka na určité problematiku, politika, umělce či sportovce. Rozhovor bývá původně mluvený, ale pak je upravován do psané podoby.

Z rozhovoru s trenérem hokejistů
Vladimírem Růžičkou

Jsou někdy chvíle, kdy nemyslíte na hokej?

Myslím, že jo. Ale když se zeptáte manželky, tak vám řekne opak. Stěžuje si, že když mi něco říká, duchem jsem někde jinde.

O kolik let jste během mistrovství zestárnul?

Nějaký bílý vlasy přibyly, ale moc si to nekontroluju. Naštěstí jsem po tátovi, který měl černý hodně dlouho. Byly to nervy.

Co je nejhorší?

Čekání na zápas, ty poslední dvě hodiny. Před čtvrtfinále s Finskem to byly čtyři hodiny. To byl klíčový zápas, kde jsme museli uspět. Musíte se nějak zabavit. Píšete sestavu, ještě něco probíráte s asistenty, připravujete se na poradu. Ale i tak je to dlouhý. Proto většinou chodím.

Jdete na procházku?

Ne, chodím v kabině, tak se tam procházím a rozhlížím se. Stejně mě to docela ubíjí. Když zápas začne, spadne to ze mě.

A co když se prodlužuje a jsou nájezdy?

Tam opravdu záleží hodně na štěstí. Nechci tvrdit, že jsem byl klidný, ale pro diváky to je mnohem horší. Když stojím na střídačce, jsem vlastně součástí toho zápasu.

Pomáhá vám iluze, že to můžete ovlivnit?

Ne, opravdu toho moc neovlivníte. Ale v hledišti nebo doma před televizí je to mnohem větší peklo.

Znám diváky, kteří přepínají. Nevydrží to.

To dělám taky! Přepnu jenom na chvíli, protože se bojím, že třeba dostaneme gól. Ale vzápětí to přepnu zase zpátky, protože jsem zvědavý.

(Podle Mladé fronty Dnes)

2. a) Vyznačte v rozhovoru nespisovné jazykové prostředky a prostředky typické pro mluvené projevy. Proč se objevují i v psané podobě rozhovoru?
- b) Vyhledejte v rozhovoru obrazná a ustálená vyjádření (peklo aj.). Uvádějte jiné možnosti, jak lze vyjádřit jejich významy.
- c) K čemu slouží v trenérových odpovědích užívání sloves v první a druhé osobě množného čísla?
- d) Převedte obsah trenérových odpovědí do stručné zprávy ve třetí osobě.

Většinou si ubližují děti, které se znají

Výsledky nejnovějšího výzkumu mezi českými dětmi, který mapoval situaci na školách v posledním půlroce, zjistily, že 10 procent dětí se v posledních šesti měsících stalo obětí kyberšikany a v téměř osmdesáti procentech to bylo ze strany spolužáků ze stejné třídy nebo školy.

Nejčastěji se děti častují nadávkami a urážkami prostřednictvím mobilního telefonu. „Neustále mi do telefonu chodí esemesky s hnusnými nadávkami. Už jsem si dokonce dvakrát změnila číslo. Musí to ale být někdo z mého blízkého okolí, protože to číslo hned ví,“ svěřuje se půvabná čtrnáctiletá Anička, která má dobrý prospěch a spoustu kamarádek. „Pátrat by rodiče i učitelé měli právě v Aniččině nejbližším okolí,“ radí odborníci.

Tady totiž může hrát roli závist a šikana mezi dívkami bývá velmi promyšlená. Často se jako iniciátor odhalí blízká kamarádka. Poslat kvůli utajení esemesku přes počítač není problém. Taková zrada pak postiženou bolí dvakrát.

Mezi klasickou šikanou a kyberšikanou existuje silná závislost. S rostoucí schopností ovládat počítače se zvyšuje riziko jejich zneužívání k ubližování ostatním. A dnes už s počítači a telefony „válí“ děti v první třídě i dříve. „Proto je nutné naučit se jakékoliv formy šikanování rozpoznat a řešit. Oběti kyberšikany byly často v minulosti oběťmi šikany a naopak,“ uvádí Kateřina Vágnerová ze společnosti Aisis, která výzkum prováděla.

(Podle Mladé fronty Dnes)

3. a) Převedte uvedený text do podoby rozhovoru s odborníkem. Doplňte k jeho jednotlivým částem vhodné otázky a upravte text do podoby odpovědí.
- b) Zamyslete se nad problémem šikany a kyberšikany ve škole. Proč k šikaně dochází a jak se jí lze bránit? Připravte si krátké příspěvky a diskutujte o problému ve třídě.
- c) Najděte si v tisku nebo na internetu článek o tématu, které vás zajímá, a upravte jej do podoby rozhovoru.

■ PŘESVĚDČOVÁNÍ A MANIPULACE

Má bodový systém v dopravě smysl?

1. Zavedení bodového systému považuji za správné. Jsem přesvědčen, že pomáhá zvyšovat bezpečnost na silnicích.

Na našich silnicích zatím platí spíše právo silnějšího než zákon o silničním provozu. Důvodů je více. Hlavním z nich je asi nízká pravděpodobnost postihu za nebezpečné jednání. Vede mě k tomu i zjištění rakouských a německých kolegů, že čeští řidiči v jejich zemích nijak nevybočují z průměru. My čeští řidiči umíme pravidla dodržovat, jen to od nás někdo musí vymáhat!

Zdá se, že pro část řidičů je odstrašující účinek trestu za přestoupení zákona na českých silnicích tak malý, že riziko postihu denně podstupují, neboť pravděpodobnost, že budou za svoje jednání na silnici potrestáni, je nízká. Ale demokratická společnost stojí a padá s dodržováním a také vymáháním povinností uvedených v zákonech.

Bodový systém nefunguje bez problémů, ale je potřebný. Postih za přestupky musí mít preventivní účinek. Proto není dobrá praxe správních úřadů, které zahajují řízení s řidiči až po několika měsících. Jak má řidič změnit své chování, když už si přestupky ani nepamatuje? Je však nesmyslné rušit bodový systém jen proto, že to na správních úřadech nestíhají.

2. Uplynulé měsíce poznamenané zvýšenými počty vážných nehod stavějí opět bezpečnost na silnicích do popředí zájmu. Bodový systém měl ze silnic vytlačit agresivní řidiče a u ostatních prohloubit respekt k pravidlům. Jeho autoři slibovali silný pokles počtu dopravních nehod.

Podle mého názoru český bodový systém nic pozitivního nepřinesl. Zavedl sankce za malicherné přestupky, které jiné neohrožují a které bývají důsledkem drobných opomenutí, jichž se občas dopustí každý. Postih je pak logicky vnímán jako šikana.

Zcela jiná situace by byla nastala, kdyby se bodové hodnocení vztahovalo jen na závažné přestupky, které přímo ohrožují ostatní – například na jízdu na červenou, nebezpečné předjíždění nebo alkohol za volantem. Takový systém by veřejnost nejspíš přijala.

Bodový systém působí na řidiče tak, že u nich vyvolává strach z toho, že budou vyřazeni ze společnosti odnětím práva řídit. Strach dokáže lidské chování na omezenou dobu ovlivnit, určitě však z nikoho neudělá ani lepšího řidiče, ani ohleduplného člověka.

Počet smrtelných nehod neklesá. Kdo byl bezohledný řidič před zavedením bodového systému, takový zůstal. Rád bych věřil, že kdo jezdil slušně dříve, jezdí slušně i dnes. Bodový systém více bezpečí nepřinesl a hůře nám bez něho nebude.

(Podle Mladé fronty Dnes)

1. a) Najděte v textech výrazy cizího původu a vysvětlete jejich význam.
- b) Sestavte k oběma textům osnovu, v níž stručně shrnete jejich obsah.
- c) Vypište z textů jednotlivé argumenty, které slouží k podpoře zastávaného stanoviska, a uveďte, zda jsou pro vás přesvědčivé a zda s nimi souhlasíte.
- d) Formulujte svůj vlastní názor na danou problematiku a pokuste se jej podložit argumenty.
- e) Vyhledejte jiné texty, které chtějí čtenáře přesvědčit o správnosti určitého názoru, a posuďte argumenty, které užívají.

Při **přesvědčování** se snažíme dosáhnout toho, aby posluchač nebo čtenář uznal oprávněnost a správnost našich názorů a aby tyto názory přijal. Přesvědčování se zakládá na uvádění **argumentů**, tedy tvrzení, která mají podpořit naše názory a dosvědčit, že máme pravdu (vypočítáváme příklady výskytu daného jevu, poukazujeme na jeho příčiny, citujeme stanovisko odborníků apod.).

Často se ovšem užívají také **klamné argumenty**, které správnost názorů dosvědčují jen zdánlivě. Jde např. o tyto postupy:

Odvolávání se na to, že něco je obecně přijímáno jako pravda: „*Je dávno vědecky dokázáno, že...*“ „*Všichni víme, že...*“

Odkaz na to, že je nezbytné, aby příslušníci určité skupiny něco měli nebo něco dělali: „*Každý správný Čech musí...*“ „*Chceš-li, aby tě ostatní uznávali, musíš...*“

Hodnocení osoby místo věci, o kterou jde: „*Je to špatný člověk, proto nemohl vymyslet něco tak převratného.*“

Tzv. důkaz kruhem – vychází se z toho, co by teprve mělo být dokázáno: „*Tato stavba je ošklivá, proto ji musíme odstranit.*“

Ke klamným argumentům často sahají autoři textů při manipulaci. **Manipulace** je snaha, aby lidé přijali myšlenky, názory a způsoby jednání, ke kterým by sami od sebe nedospěli, a aby si přitom toto ovlivnění neuvědomovali.

Výbavička pro chatařky :-)!

Pokud tě chatování na netu opravdu baví, musíš se na to taky pořádně vyzbrojit! V dnešní soutěži můžeš vyhrát nádobíčko pro opravdu profesionálního chataře – ve hře jsou kamery LifeCam VX-3000 a LifeCam VX-6000 s integrovaným mikrofonem od Microsoftu. A pokud chceš něco opravdu extra, máme tu od Microsoftu ještě luxusní set bezdrátové klávesnice s myší – model WED 7000 nadchne i ty největší fanatičky. :-)

Pozor, vyletí ptáček!

Toužíš po foťáčku, který je nabašený skvělými funkcemi a přitom je malý a trendy? Tak to se ti určitě bude líbit nový Panasonic Lumix DMC-FX 10. Je

to ultrakompaktní digitální fotoaparát s jednoduchým ovládáním a dobrými obrazovými výsledky. A co všechno umí? Má rozlišení 6,0 Mpix, 3x optický zoom a české menu. Samozřejmě je i funkce superstabilizátoru, který zaručí, že tvoje fotočky budou za všech okolností vždy na jedničku. A cena? Na internetu ho seženeš už za 6 000 Kč.

2. a) Vyhledejte v otištěných textech nespisovné a citově zabarvené jazykové prostředky a zamyslete se nad tím, proč se tam objevují.
- b) Vyhledejte výrazy pocházející z angličtiny a vysvětlete jejich význam.
- c) Vyznačte v textech místa, která mají čtenáře přesvědčit, aby si nabízené výrobky zakoupili.
- d) Vypište z textů argumenty, které jejich autoři používají, a posuďte, zda nejde o klamné argumenty.

Varování

Nakupování už možná nebude nikdy tak výhodné!

Slevy celý víkend.

Tento víkend vám za vaše nákupy nabízíme neuvěřitelnou slevu.

Mikulášská vychytávka

Hustý dárky, hustý ceny, hustej letní výprodej!

Nacpi si den srandou

Jdi do tarifu *bavse* nacpanýho výhodami za málo peněz.

50 volných minut, 100 volných sms.

Každé trenýrky v dárkové plechovce!!!

Pořádněj chlap musí mít pořádný trenky!!!

3. a) Charakterizujte jazyk uvedených reklamních textů. Komu jsou patrně podle užitých jazykových prostředků jednotlivé texty určeny?
- b) Jak se v textech projevuje snaha čtenáře přesvědčit? Které z použitých jazykových prostředků a argumentů získávají rysy manipulace?
- c) Vyhledejte v tisku nebo na internetu další reklamní texty a popište, jak se nás snaží přesvědčit a jaké argumenty užívají.
- d) Připravte si krátkou úvahu o svém vztahu k reklamám. Sledujete je často? Věříte tomu, co říkají? Ovlivňují vás, nebo na vás působí jen málo? Uspořádejte pak ve třídě diskusi o vlivu reklamy.